

УДК 72.025.4/9

к. арх., доцент Лещенко Н.А.,
Київський національний університет будівництва та архітектури

МІСТА-МУЗЕЇ ЧИ МІСТА ДЛЯ ЖИТТЯ

Аналізуються поняття міста-музею і міста для життя. Виділяються особливості міста для туристів і міста для місцевих мешканців. Що спільне і в чому різниця?

Ключові слова: місто-музей, місто для життя, історичне міське архітектурне середовище, збереження, музеєфікація, відновлення.

Постановка проблеми. Для будь-якого історичного міста на сьогодні є дуже актуальним два основних питання. Як зберегти існуючу історичну спадщину? І при цьому, яким має бути сучасний розвиток історичного центру? В процесі історичного розвитку в міському архітектурному середовищі завжди виникають зміни. Важливо те, як вони відбуваються? Як нові будівлі, нові зв'язки співіснують та доповнюють існуючі історично сформовані? Актуальним є принцип спадкоємності, коли історичне середовище одночасно зберігається і делікатно доповнюється. Це дає можливість йому не застигати, перетворившись на музей, а постійно розвиватися, бути живим, динамічним.

Виникають питання, міста-музеї чи міста для життя? Що краще? Що цікавіше? В чому є різниця? Що спільне? Перш ніж відповісти на ці питання хочу трохи зупинитися на теорії збереження та відновлення історичного середовища.

Виклад основного матеріалу. Збереження - це містобудівна консервація. Вона передбачає збереження історичного середовища в тому вигляді, в якому воно дійшло до наших днів, з можливим незначним, захованим реставраційним втручанням. Застосовується до міського середовища, яке дуже добре зберегло свій історичний образ; в охоронній зоні з найбільш жорсткими вимогами до режиму використання - територія пам'ятки.

Різновидом збереження є музеєфікація середовища або ансамблю. Це консервація, реставрація і перетворення його в об'єкт музейного показу. Може бути проведена трьома способами.

1. Збереження на історичному місті залишків стародавніх міст, їх консервація і перетворення в музеї під відкритим небом. Введення нових будівель при цьому повністю виключається. Це міста-музейні експонати, тільки для відвідування туристів. Люди в цих місцях не живуть. Прикладом може бути ансамбль Римських форумів.

2. Перенесення пам'яток.

Памятки архітектури збираються з різних куточків країни, перевозяться в окреме місце, де влаштовується місто-музей.

Такими містами-музеями може похвалитися Скандинавія. Першим прикладом музеєфікації пам'яток міської архітектури і міського способу життя є музей «Старе місто», створений в 1914 році в Орхусі (Данія). [3] Тут представлені історичні будівлі XVI-XIX століть, привезені з різних регіонів Данії. Це є автентичні житлові будинки, майстерні, магазини, бакалійні лавки, а також будівля школи, театру і пошти. Особливість цього міста-музею полягає в тому, що воно дає можливість повністю зануритися в атмосферу минулого. Туристи можуть походити «старовинними» міськими вулицями, поспілкуватися з його «мешканцями», зайти до будинку, подивитися, як жили люди в данському місті періоду XVI-XIX століть, оцінити їх побут, культуру. Вистава «живого» міста створюється найнятими акторами і співробітниками музею, які грають ролі жителів «Старого міста». [3] Однак це не справжнє місто. Його оживили на певний час. Воно, по суті, є все тим же містом-музейним експонатом.

3. Збереження історично сформованого міського середовища, його інтерпретація та презентація.

Прикладом може бути «сирне містечко» Грюер в Швейцарії. Воно є автентичним, живим. Складається з двох частин. «Нижній Грюер», в якому сьогодні живе основне населення міста, та «Верхнє місто», де розташовані, в основному, готелі, музеї, майстерні, крамниці, кафе та ресторани. «Верхній Грюер» - це місто переважно для туристів. Місцеві мешканці в більшості в ньому тільки працюють. Місто є повністю пішохідним. Має свій замок, костел та торгову вулицю, де розміщені житлові будинки. Перші поверхи цих будинків це сирні лавки, кафе-кондитерські, ресторани. Верхні поверхи – готелі. Місцеві мешканці – сировари та торговці сиром. Займаються цим ремеслом більше двох століть. Сир і різні страви з сиру - брендінг міста. Туристи приїждять подивитися автентичну архітектуру, побут, спробувати національну кухню. В цьому містечку все натуральне. Це приклад добре збереженого історичного середовища, проте не застиглого, як музейний експонат, а живого та активного.

Ще один метод містобудівної реконструкції, який може бути застосований в історичному середовищі з цінною архітектурною спадщиною, - це відновлення. Цей метод передбачає повне відновлення історичного образу середовища (ансамблю) з відбудовою всіх його зруйнованих елементів. Відновлення виконується, зазвичай, на певний оптимальний період. При цьому допускається необхідне заховане введення нових елементів. Оптимальний період визначається виходячи зі стилю, до якого відноситься максимальна кількість пам'яток та історичних будівель, або часу найбільшого розквіту ансамблю. Заховане введення нових елементів означає виконання цих елементів в тому стилі, в

якому проводиться відновлення історичного міського середовища чи ансамблю. Застосовується в охоронних зонах з найбільшими обмеженнями та вимогами до режиму використання історичної забудови - території пам'ятки, в комплексній охоронній зоні та в охоронних зонах пам'яток.

Після другої світової війни метод був поширений в багатьох містах Західної Європи. Найяскравішим прикладом може бути Ротенбург-на-Таубері в Німеччині. Зараз це місто-музей під охороною UNESCO, пам'ятка всесвітньої архітектурної спадщини. Ротенбург-на-Таубері веде своє літочислення з 970 року. [2] Старе місто має два кільця оборонних споруд. Перші кріпосні стіни з вежами були побудовані в XII столітті. Нині існуючі кріпосні стіни відносяться до XIV століття. Місто має ринкову площу з ратушею (XIII століття), храмову площу з церквою Св. Якова (XIV-XV століття). Ринкова площа є центром міського планування і міського життя. Це місце, де можна зустрітися з друзями, поспілкуватися, подивитися театральні вистави, посидіти на сходинах перед ратушею, милуючись красою фасадів старовинних будинків чи просто спостерігаючи за перехожими, відпочити, щось купити. Щотижня тут організовується ринок. Від площі відходять два головних напрямки – міські вісі: Рьодерська - Панська вулиці та Шибенична - Ковальська вулиці.[2] Зараз це туристичні, торгові вулиці з безліччю сувенірних крамниць, майстерень, галерей, ресторанів, кафе, маленьких магазинчиків, музеїв, готелів а також житлових будинків. Така багатофункціональність дозволяє залучити і постійно утримувати на вулицях старого міста сотні туристів. Місцеві мешканці задіяні в сфері туристичного обслуговування. Частина з них живе в цьому старому місті, частина приходить або приїжджає на роботу. Старе місто - живе, воно є активним в будь-який час доби. На його вулицях і площах постійно є люди, туристи і місцеві мешканці.

Ще одним яскравим прикладом є ельзаське місто Кольмар. В ньому прекрасно збереглися старі квартали, що включають велику середньовічну частину. Місто входить до списку всесвітньої архітектурної спадщини UNESCO. Кольмар являє собою своєрідний архітектурний музей під відкритим небом, в якому представлені всі архітектурні стилі починаючи з пізньої готики. Однак пізньосередньовічний Кольмар і Кольмар епохи Відродження найбільш цікаві своєю цілісністю. Місто автентичне. Це те, що, в першу чергу, в ньому приваблює туристів. Крім того, Кольмар - столиця ельзаської кухні і виноробства, місце кулінарних паломництв, а також місто фестивалів. Це брендінг міста, те, що відрізняє його від інших міст, те, за чим до нього їдуть туристи. Це туристична «Мекка», але в той же час і місто для місцевих мешканців. Його населення складає близько 67 тис. і постійно зростає. Половина мешканців є економічно активними, зайняті в сфері торгівлі, послуг, транспорту, освіти та відпочин-

ку.[1] В місті також є університет та коледжі. Отже місто орієнтовано як на туристів, так і на місцевих мешканців. Місто є компактним, безпечним, розрахованим, в першу чергу, на пішоходів. Воно є зручним як для цілеспрямованого пересування так і для проведення вільного часу. В центрі міста, завдяки відносно плоскій топографії, традиційно дуже багато велосипедистів. Невеликі відстані, вузькі вулиці, нестача та неможливість створення паркувальних майданчиків для автомобілів і близькість місць відпочинку сприяють розвитку велосипеда, як транспортного засобу на кожен день. У місті багато яскравих місць для вражень, які приваблюють туристів, і камерних, улюблених, місць для відпочинку, куди щодня приходять місцеві мешканці. Кольмар - це приклад міста-музею, яке є містом для життя.

Отже, можна виділити характерні особливості міст-музеїв і міст для життя.

Пріоритет міста-музею - це туристи. Весь уклад життя міста будується на розвитку туристичного бізнесу. Місцеві мешканці в цьому випадку, як правило, активно задіяні в сфері обслуговування туристів. Більшість з них живуть за межами історичного міста-музею, до нього приїжджають на роботу. Місто є дуже активним вдень, за рахунок присутності і руху (перетину потоків) як туристів, так і місцевих мешканців. У вечірній і нічний час воно продовжує бути активним в основному завдяки туристам, які залишаються в цьому місті на деякий час. Однак є міста-музеї, які «працюють» виключно для туристів і «відкриті» у визначені години. «Жителі» цих міст - це актори, які демонструють для туристів традиційний для даного регіону уклад життя. Життя в них - це спектакль в прямому розумінні цього слова, який триває з певного до певного часу. Ці міста живуть по годинах і завмирають у вечірній і нічний час.

Набагато цікавіше, коли міста-музеї є містами для життя. Це добре збережені або відновлені живі історичні міста. Вони, як правило, всі знаходяться під охороною UNESCO, як пам'ятки світового значення, і в них активно тече реальне сучасне життя. В них перемішані потоки і функції, приватне повсякденне життя і публічне репрезентативне. В них гармонійно пов'язані і доповнені одна одною основні обов'язкові міські функції (місця для проживання, праці і пересування) з необов'язковими міськими функціями (місцями для відпочинку, проведення вільного часу). Їх вулиці з житловими будинками насичені різноманітними громадськими функціями (культурними, просвітніми, рекреаційними, торговими закладами, з безліччю виносних кафе, сувенірних крамниць, місць для зустрічей, проведення часу, відпочинку). Вони цікаві і зручні як для місцевих мешканців, так і для туристів. В них пов'язані в єдиний сценарій місця яскравих вражень, те, що необхідно для залучення туристів, і улюблені місця місцевих мешканців, куди хочеться прийти кожен день, щоб провести вільний час.

Висновки. Отже, в більшості випадків, якщо історичне місто є активним і розвивається в сучасних умовах, то це завдяки тому, що його історичний центр є туристичним і культурним центром міста. Він повинен мати: добре збережені або відреставровані пам'ятки архітектури; добре збережене, регенероване або ревалоризоване середовище; правильні функції, що сприяють збереженню і сучасному активному використанню історичного середовища, як місцевими мешканцями, так і туристами (проживання, місця для відпочинку, зустрічей, спілкування, проведення вільного часу). І головне, те, за чим їдуть туристи, автентичність, яка повинна відчуватися у всьому, не тільки в архітектурі. Автентичність має бути присутня в назвах вулиць, площ, кварталів, будинків, в дотриманні традиції, в організації свят, фестивалів, ярмарків, пов'язаних з історією міста культурних заходів. Причому, як туристи, так і місцеві мешканці повинні бути не просто спостерігачами або споживачами цих заходів, цього міського життя, вони повинні бути його творцями.

Література

1. Кольмар. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Кольмар>
2. Кооц В. Ротенбург-на-Таубере: Путеводитель. – Dielheim.: Willi Sauer Verlag, 2010. – 108 с.
3. Старый город Den Gamle By в Орхусе, Дания. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <http://locusterra.ru/staryj-gorod-orhusa-den-gamle-by/>

Аннотация

В статье анализируется понятие «города-музея» и «города для жизни». Выделяются особенности города для туристов и города для местных жителей. Что общее и в чем разница?

Ключевые слова: город-музей, город для жизни, историческая городская архитектурная среда, сохранение, музеефикация, восстановление.

Annotation

The article analyzes the concept of "museum town" and "city for life." Stands out the features of the city for tourists and the city for residents. What is common and what is the difference?

Keywords: museum-town, city for life, urban historical architectural environment, conservation, museification, restoration.